

Список використаних джерел і літератури:

1. Белова Е. Н. Структура и семантика аргументативного дискурса : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Е. Н. Белова. – СПб., 2004. – 18 с.
2. Кривий А. Дискурсивний аналіз і сучасне мовознавство / А. Кривий. – Львів : вид-во Львівського Національного університету імені Івана Франка, 2001. – С. 158–162.
3. Иссерс О. С. Языковые средства и способы манипуляции сознанием / О. С. Иссерс // Семантика языковых единиц : материалы межвуз. конф. – М. : Моск. гос. отрк. пед. инс-т, 1992. – С. 52–54.
4. Павлова Є. К. Лексичні проблеми глобального політичного дискурсу / Є. К. Павлова // Вісник Московського університету. Сер. 19 : Лінгвістика і міжкультурна комунікація. – 2005. – № 2. – С. 98–112.
5. Попова О. И. Некоторые проблемы политического дискурса / О. И. Попова // Актуальные вопросы переводоведения и лингвистики : материалы научной сессии ВолГУ. – Волгоград, 2001. – С. 73–77.
6. President Abraham Lincoln [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.whitehouse.gov/about/presidents/abrahamlincoln>.

Summary

Olesia Fedorova

Linguostylistic Means and Tactics of Persuasive Strategy Implementation in A. Lincoln's Inauguration Speech

Linguostylistic means of persuasive strategy implementation in A. Lincoln's inauguration speech are studied in the article.

The author applies discursive approach to defining a persuasive strategy which means taking into consideration extralingual context of producing the text while analyzing its lingual plan.

Inauguration speech is seen as one of political discourse's genres with distinct persuasive characteristics. Urgency of the problem studied is determined by radical polarization and globalization of contemporary political discourse as well as by the necessity to improve persuasive skills of Ukrainian politicians and other specialists.

Persuasive strategy is seen as a complex phenomenon represented on the conceptual level by a key metaphor and focused on President's adequate image formation. The key metaphor identified in A. Lincoln's is «Law» which determines the choice of persuasive tactics and linguostylistic means.

On the micro level persuasive strategy is a set of persuasive tactics aimed at implying different components of president's image and actualization its associations with the key metaphor. Each persuasive tactic is explicated by a set of linguostylistic means which constitute publicistic style corresponding to political discourse in functional aspect. Persuasive strategy of A. Lincoln's inauguration speech is focused on building the image of politically stable legally experienced guarantor of the Constitution able to solve political crisis in a legal level and save the Union of American States.

Key words: *political discourse, persuasive strategy, persuasive tactics, linguostylistic means, conceptual metaphor.*

УДК 81'373.612.2: 811.161.2+821.161.2.08(045)

ВАЛЕНТИНА ФІЛІНЮК,

*кандидат філологічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

**Метафорична персоніфікація у творчості Максима Рильського:
лінгвопоетичний аспект**

У статті зроблено спробу розкрити поняття метафоричної персоніфікації. Описано ознаки метафори та персоніфікації як тропів, які функціонують у художніх текстах. Об'єктом лінгвопоетичного аналізу стали поетичні тексти Максима Рильського. Виділено групи метафоричних персоніфікацій, побудовані на поєднанні семантики «явища та об'єкти природи + людина», «просторові поняття + людина», «часові поняття + людина» тощо.

Ключові слова: *метафора, персоніфікація, асоціації, поетичний текст, образ, Максим Рильський.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Дослідження поетичної мови залишаються актуальними в українському та світовому мовознавстві. Об'єктами наукового аналізу стають тексти загалом, концепти, тропи, заголовки, мовні одиниці, які функціонують у поезії авторів, різних за стильовими, хронологічними та іншими ознаками. Заслуговує на пильну увагу й література, яку з позицій ХХІ століття можна визначити певним чином як класичну. Йдеться про письменників ХХ століття, зокрема, Максима Рильського, Павла Тичину, Євгена Маланюка, Володимира Сосюру та інших.

Останнім часом з'являються наукові розвідки, дисертації, монографії, статті, присвячені функціонально-семантичному, лінгвопоетичному статусу різних тропів, як-от: епітети, порівняння, метафори. Варто відзначити їх кількоаспектний підхід, який полягає в розгляді певного об'єкта аналізу на перетині кількох мовних рівнів (граматика, стилістика, фонетика, когнітивна лінгвістика тощо). Таке бачення поезії допомагає пізнати її з різних точок зору, дати якомога повніший її опис.

Дослідження мовотворчості Максима Рильського нараховує не одне десятиліття та не один десяток наукових праць, але й сьогодні неокласик, творець «вишуканих класичних взірців, майстерний перекладач з досконалим знанням кількох мов, мовознавець, що глибоко закорінений у народну культуру, етнограф, фольклорист і мовник, що почав трудовий шлях сільським учителем української мови та літератури» [8, с. 312], та його поезія дають простір для нових лінгвопоетичних пошуків.

Формування цілей статті... Мета статті – розкрити поняття метафоричної персоніфікації, описати ознаки метафори та персоніфікації як тропів, що функціонують у художніх текстах.

Виклад основного матеріалу... Дві теми, які глибоко хвилювали поета, – людина та природа – широко представлено в мовознавчих та літературознавчих працях. Ми ж спробували дослідити перетин цих понять – проникнення сфери людського в зображення природи та її елементів. Найяскравіше це можна зробити, описуючи метафоричні конструкції поезій Максима Рильського, які мають виразні риси персоніфікації, та простежуючи асоціації, викликані такими стилістичними засобами.

С. Єрмоленко стверджує: «Поетична культура Максима Рильського, що виросла з глибокого національного коріння і самобутнього осмислення світової культури (літератури, музики, мистецтва), втілена у мові його творів. Поет-лексикограф, особливо чутливий до слова, плекав сад рідної мови» [2]. Образ М. Рильського – доглядальника слова, як найціннішої рослини, часто функціонує в наукових текстах, як-от: «У поезіях останніх літ проявилися найкращі риси М. Рильського як людини і поета – «розумного садівника» у вічно зеленому і квітучому саду української поезії» [9].

Фольклоризм та ознаки класицизму метафоричної мови письменника не заперечні, але відзначають і «вихід поезії М. Рильського 10–20-х рр. за межі класичних традицій. Важливе місце серед творів цієї пори посідають теми природи та культурології. У пейзажній ліриці сонетяр оспівує красу природи. Часто образ дівчини є символом радості, краси та неповторності» [1]. Таким чином, поєднання людини й природи в поетичній творчості набуває оновленого звучання.

Варто зважати й на інші ознаки ідіостилю М. Рильського. До прикладу, Л. Монастирський говорить про творчий синкретизм: «У цих поезіях щирість почуття і юність серця на диво гармонійно поєдналися з мудрістю зрілої людини-гуманіста, що переймалася не тільки долею свого народу, але й усього людства» [9]. Миколі Зерову видалися важливими такі особливості поезій: «Зрівноваженість і прозорість форми, кляризм, чіткий епітет, міцна логічна побудова і строга течія мислі, поєднання безпосередності з філігранністю, афористичність» [5, с. 99]. Також відзначають мововідчуття й талановиту майстерність М. Рильського у вживанні лексичного арсеналу української мови: «Звертаючись до свого уявлення про життя, письменник відтворює всю багатогранність навколишнього світу за допомогою найрізноманітніших форм мови» [3].

З точки зору читача важливий не тільки процес створення поетичного тексту, але і його сприйняття, асоціації, викликані метафоричним перенесенням. «Одним із найголовніших художніх мовних засобів є метафора, в основі якої лежать різні типи асоціацій між предметами та явищами. Поезія розвивається від епітета до метафори. У процес метафоризації долучаються нові емоційні й інтелектуальні сфери. Ускладнюється взаємодія асоціацій. У разі вільного асоціативного мислення можуть відбуватися відкриття прихованого змісту, зближення віддаленого, миттєве злиття різнорідних речей, руйнування зовнішньої оболонки явища для виявлення його сутності, настроєвість, оригінальне використання традиційного образного досвіду» [6]. У тих випадках, коли асоціації вибудовуються на зв'язках між семантичними полями «людина» та «природа», з'являється метафорична персоніфікація.

Персоніфікацію (або ж уособлення, прозопопею) визначають як «вид метафори, троп, що полягає в перенесенні ознак і властивостей людини на предмети, явища природи, абстрактні поняття на тварин. Іноді під уособленням розуміють не тільки «олюднення», а й узагалі «оживлення» реалій неживого світу» [14, с. 689]. Декодування таких художніх засобів не викликає труднощів, але надзвичайно цікаве. «Саме простота й точність поетичного називання робить кожного читача поезії М. Рильського співучасником, співтворцем авторового настрою, почування» [2].

Відкривати для себе світ поезії Максима Рильського «зі складним метафоричним баченням світу й відтворенням його в складних метафоричних комплексах» [7, с.132] досить захопливо: у системі образів вимальовується картинка за картинкою, з'являється відчуття чогось близького, посправжньому пережитого власне читачем, але вкладеного у скупі римовані рядки поетом. «Через метафоричні асоціації відкриваються нові зв'язки між явищами природи, нового змісту набувають звичні та буденні поняття. Метафора допомагає поетові відтворювати найтонші та найрізноманітніші відтінки людської психіки, її внутрішнього стану» [3].

Про це свого часу писала М. Коцюбинська: «Письменник за допомогою метафоричних асоціацій відкриває нам зв'язки між явищами природи, наближає до нас віддалені поняття, явища і, навпаки, звичні, буденні явища відсуває від нас ніби на якусь відстань, підкреслюючи тим самим їх виразність. Гнучка й розвинена тропіка, зокрема метафори, допомагає художникові відтворювати найтонші відтінки людської психіки» [4, с.25].

У науковій літературі навіть робилися спроби виділяти типи асоціацій, на яких ґрунтуються метафоричні комплекси поезій М. Рильського, як-от: «зв'язок між органами чуття і явищами, що порівнюються, і зв'язки більш високого, інтелектуального рівня, за яких унаслідок логічного осмислення явищ відбувається зближення явищ, певною мірою віддалених у часі та просторі, а також асоціації узагальнюючі» [6].

Ми виділяємо метафоричні персоніфікації, побудовані на поєднанні таких значень: «явища та об'єкти природи + людина», «просторові поняття + людина», «часові поняття + людина» тощо.

Розглянемо першу групу метафоричних конструкцій із рисами персоніфікації – «оживлені» явища та об'єкти природи». У них вживаються такі лексеми: *вітер, дощ, холод, хмари, сонце, місяць*, назви деяких рослин.

Вітер наділяється звичними для людини діями, наприклад, ходити, шептати: «*Ходить вітер яром та горою*» («Косовиця») [13, с.12]; «*І перше слово, те найбільше з слів, Що я в саду під вітрове шептання Уперше чув і вперше зрозумів*» («Не ясноокий образ Беатріче...») [11, с.16].

Зустрічаються трикомпонентні метафори, в яких бачимо явище природи, дію, властиву людині, та об'єкт цієї дії, теж характерний побуту людини: «*Осінній холодок над спраглою землею Шатро гаптоване широко розіп'яє*» («Осінній холодок...») [13, с. 142]; «*Дощ намітку кинув срібну На широке млисте море*» («Дощ у Гагрі») [10, с.249]. Таким чином, уособлення виражається не лише в дії (*розіп'яти, кинути*), а й у переносному вживанні слів на позначення об'єкта дії (*шатро* – прошарок холодного повітря, *намітка* – опади, дощові краплі).

Поняття *хмари, сонце* в уособленнях сполучаються із назвами традиційних ремесел українців (гаптувати, ткати): «*Проходять хмари, Гаптують небо химерною грою*» («Поле чорніє. Проходять хмари ...») [11, с. 22]; «*Знов сонце тче намітку золотисту*» («На білих островах») [13, с. 110]. Присвоєння жіночих видів діяльності в наступному прикладі переростає у використання лексеми *сонце* як власної назви персоніфікованого персонажа жіночої статі: «*І красуня Сонце змерзло, Одягає теплі шати – Хмари сиві і блакитні*» («День осінній...») [10, с. 24].

Уособлення, як бачимо, часто базується на залученні дієслів та іменників на позначення дій, які зазвичай виконує людина: «*Людські сні переписує місяць На широких небес полотню*» («Цілий день не втихала робота...») [10, с. 55].

До цієї групи метафор належать і слова лексико-семантичної групи «рослини». Це можуть бути слова загального змісту, наприклад, *трави*: «*Плачуть трави, тужать під косою*» («Косовиця») [13, с. 12]. Також зустрічаються вужчі поняття на зразок *конюшина, береза*: «*Конюшина падає під ноги, В тузі клонить голови червоні*» («Косовиця») [13, с. 12]; «*Береза там у шиби заглядала*» («Лист до рідного краю») [13, с. 71]. Такі метафори передають емоційний стан, який може переживати людина (*плакати, тужити*), або позначають побутові дії (*заглядати в шиби*).

Іншу групу метафоричних персоніфікацій утворюють конструкції типу «просторові поняття + людина». Сюди належать сполуки зі словами *земля, гай, поле, річка, став, гора*.

Лексема *земля* в метафорах поєднується з дієсловами на позначення дій зі сфери людини, наприклад: «*Рівно й спокійно дише натомлена з праці земля*» («Коли копають картоплю...») [11, с. 140]. Компонент метафори *земля* виступає об'єктом дії *колихати*, а персоніфікація підсилюється за рахунок порівняння як *маля*: «*Ще сон колише землю, як маля*» («Промінь») [11, с. 150].

Просторове поняття *поле* «оживлюється» із семантикою «стосунки між близькими людьми»: «*Замовкло поле стоголосе В обіймах золотої мли*» («На білу гречку впали роси...») [11, с. 18]. Лексема *гаї* комбінується з дієсловом *співають*, можна стверджувати, що це й приклад метонімії, відбувається заміщення птахів, які співають у гаях, власне словом *гаї*: «*Здавалося, що то самі гаї Назустріч сонцю ранньому співають*» («Черемшина після дощу») [11, с. 132].

У реченні «*Річка синіє, зітхає, сміється...*» («Поле чорніє. Проходять хмари...») [11, с. 22] міститься кілька дієслів, причому одне з них – на позначення кольору – вжито в прямому значенні

(*синіє*), інші два – назви дій, властивих людині – мають ознаки переносного вживання (*зітхає, сміється*).

Розглядаючи поетичний рядок «*І олов'яний важко дише став*» («Студений вітер б'є в холодні вікна») [13, с. 138], помічаємо, що персоніфікована метафора *дише став* підсилена прислівником *важко* та прикметником *олов'яний*, які разом перекликаються з образом людини, втомленої, похилого віку чи із вадами здоров'я.

«Оживлення» в таких метафорах відбувається не лише за рахунок семантичного поля «Людина», може зустрічатися й поле «Тварина», як-от: «*В лагіднім димку Він [Аю-Даг] воду пив із моря – на віку Мільйонний раз*» («День двадцять шостий») [12, с. 87]. Образ гори Аю-Даг, або Ведмідь-гори, функціонує в метафорі *він воду пив* зі значенням «знаходиться на березі моря». Така конструкція побудована на легендах про ведмедя, який схилився напиться води і закам'янів.

Наступна група метафоричних персоніфікацій пов'язана із часовими поняттями на позначення пори року (*весна, літо, осінь*), місяців (*серпень, вересень*), частини доби (*полудень, смеркання, ніч*).

Образ весни традиційно зіставляється із молодого дівчиною, таке явище спостерігаємо й у Максима Рильського: «*Уже весна відсвяткувала Свої вишневі весілля*» («Пізні солов'ї») [11, с. 116]; «*Весна за прядкою, мов скромна Маргарита, Схилила стан гнучкий і пісеньки співа*» («Вечір напровесні») [12, с. 39]. Поет змальовує картини життя: цвітіння вишень зображено через образ святкування весілля, поступове пробудження природи навесні – через образ дівчини, яка, співаючи, виготовляє пряжу.

Натомість, літо асоціюється із малою дитиною: «*Умиється зелене літо І засміється, як дитя*» («Спинилось літо на порозі...») [13, с. 125].

Осінь у метафорі наділяється професійними рисами художника, поет таким чином передає барви осіннього неба: «*Ніби осінь пензлем невидимим В небі розписала вітражі*» («Ліс, повитий срібноперим димом...») [13, с. 202].

Часові поняття – назви місяців – зображаються у вигляді двох фехтувальників, які змагаються на зламі пір року, літа й осені. Вони спочатку образно схрещують шпаги (*жовтий промінь, сірий дощ*), згодом потискають руки (*сонце, місяць-молодик*): «*Серпень з вереснем схрестили Довгі шпаги не смертельні. Перша шпага – жовтий промінь, Друга шпага – сірий дощ*» («Чотири вірші») [13, с. 153]; «*Серпень з вереснем стискають Один одному правиці, Що одна правиця – сонце, Друга – місяць-молодик*» («Чотири вірші») [13, с. 157].

Подібujemo в поетичних текстах М. Рильського й метафори із назвами частин доби: «*Як соковито й повно Гуде і стелеться понад землею Ясного полудня віолончель!*» («Опівдні») [11, с. 52]; «*І німотне смеркання в ворота, Наче гість дорогий, увійшло*» («Цілий день не втихала робота...») [10, с. 55]. Якщо обідня пора передається через аудіовізуальну метафору *гуде і стелеться віолончель ясного полудня*, то вечір позначено як *німотне смеркання*.

Персоніфікований образ ночі теж з'являється в аналізованій поезії: «*Чується подих тропічної тьмяної, п'яної ночі*» («Плещуть на вогкому березі води, ясні й переливні...») [11, с. 30]; «*І ніч повільним помахом руки Широкі тіні чорним пише вуглем*» («Людськість») [13, с. 143].

Серед інших метафор із рисами персоніфікації є конструкція з лексемою *хата*, яка зіставляється з гостинною господинею («*В гості запрошує всіх біла над річкою хата*» («Коли копають картоплю...») [11, с. 140]), а село наділяється людською здатністю переживати емоції («*А свічка капає і капає Над смутком білого села*» («Я натомився від екзотики...») [11, с. 38]).

Кожен із досліджуваних прикладів свідчить про оригінальне мововідчуття письменника. «Власне Максим Рильський – це не тільки поет, який мав незвичайний дар довершеного поетичного виразу думки й почуття. Це і науковець, для якого мова була предметом постійного зацікавлення і наукового пізнання упродовж усього життя» [15].

Таким чином, метафоричні конструкції, побудовані на перенесенні світу людини, її дій, станів, емоцій на явища та об'єкти природи, просторові та часові поняття, активно функціонують у поезіях Максима Рильського, при цьому персоніфікація найчастіше виражається дієслівними компонентами.

Список використаних джерел і літератури:

1. Башманівський В. І. Неокласичні доміанти в ранній поетичній творчості Максима Рильського / В. І. Башманівський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: http://www.philology.kiev.ua/library/zagal/Literaturoznavchi_studii_2012_34/018_022.pdf. – Назва з екрана.
2. Єрмоленко С. Я. Мінливе й вічне слово поезії / С. Я. Єрмоленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://kulturamovny.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine48-49-5.pdf>. – Назва з екрана.

3. Коваль О. В. Мовностилістичні особливості використання метафори в поетичному словнику «неокласиків» / О. В. Коваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: journal.kdpu.edu.ua/filstd/article/download/482/454. – Назва з екрана.
4. Коцюбинська М. Х. Відтворення чи перетворення (До генези метафоричного образу) / М. Х. Коцюбинська // Радянське літературознавство. – 1967. – № 1. – С. 25–33.
5. Лаврінченко Ю. Лірика і ліричний епос Максима Рильського / Ю. Лаврінченко // Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.: У трьох книгах. – К. : Рось, 1994. – Книга друга. – С. 91–99.
6. Лисиченко Т. Ю. Асоціативно-семантична типологія метафор у поетичному тексті Максима Рильського / Т. Ю. Лисиченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/visnyk/52_2011/52_2011_lysychenko.pdf. – Назва з екрана.
7. Лисиченко Т. Ю. Текстотворча функція метафори в поезії Максима Рильського / Т. Ю. Лисиченко // Лінгвістика : збірник наукових праць. – № 3 (21). – Ч. II. – 2010. – С. 131–136.
8. Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі : навч. посібник [для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»] / Л. І. Мацько. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 607 с.
9. Монастирецький Л. С. Тернисті шляхи гранослова / Л. С. Монастирецький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://studentam.net.ua/content/view/8635/97/>. – Назва з екрана.
10. Рильський М. Вибрані твори / М. Т. Рильський. – К. : Дніпро, 1977. – 352 с.
11. Рильський М. Вибрані твори / М. Т. Рильський. – К. : Дніпро, 1980. – 158 с.
12. Рильський М. Сонети / М. Т. Рильський. – К. : Молодь, 1974. – 200 с.
13. Рильський М. Яблука доспіли, яблука червоні! : Поезії / М. Т. Рильський. – К. : Веселка, 1986. – 343 с.
14. Українська мова. Енциклопедія [редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін.]. – К. : Українська енциклопедія, 2000. – 752 с.
15. Цівун Н. М. Лінгвостилістичні дослідження мовотворчості Максима Рильського / Н. М. Цівун [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38096/78-Tsivun.pdf?Sequence=1>. – Назва з екрана.

Summary

Valentyna Filiniuk

Metaphoric Personification in Creative Work of Maksym Rylskyy:

Linguo Poetic Aspect

The article attempts to reveal the concept of metaphorical personification. We describe the features of metaphors and personification as tropes that function in literary texts. The objects of linguapoetical analysis are poetic texts by Maksym Rylsky. The metaphorical personification, built on a combination of semantic «objects and phenomena of nature + human», «the concept of space + man», «the concept of time + man» and so on, is allocated.

Key words: *metaphor, personification, associations, poetic text, image, Maksym Rylsky.*

УДК 81'271/272(4)(045)

ВІТАЛІЯ ЯЦИШИНА,
старший викладач
(м.Хмельницький)

Культурно-лінгвістичні та соціально-правові засади європейського мультилінгвізму

У статті розглядаються культурно-лінгвістичні та соціально-правові засади доктрини європейського мультилінгвізму, визначаються суттєві риси реалізації доктрини мультилінгвізму та напрями мовної політики ЄС.

Ключові слова: *Європейський Союз, європейський мультилінгвізм, рідна мова, мовне різноманіття, офіційна мова.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Актуалізація процесів глобалізації у найвіддаленіших куточках планети, експансія багатомовних засобів масової інформації робить культурно невиправданим, політично недоцільним і економічно не вигідним одномовний спосіб життєдіяльності сучасних жителів Землі.

У світі за різними підрахунками існує від 6 до 7 тисяч мов. У Європі розмовляють на 225 мовах. Для членів Європейського Співтовариства мовне і культурне різноманіття є не лише реальністю та декларованою цінністю, але й проблемою, розв'язання якої вимагає концентрації інтелектуальних і матеріальних ресурсів, політичної волі, толерантності та виваженості рішень.